

TYÖELÄMÄN TUTKIMUS - ARBETSLIVSFORSKNING 1/2005

Uudistuneen Työelämän tutkimus
- Arbetslivsforskning -lehden 3. vuosikerta.

Työelämän tutkimus- Arbetslivsforskning lehden päämääränä on edistää työelämään ja työyhteisökuntaan kohdistuvaa tutkimusta, keskustelua ja kehittämisspyrintöjä. Lehden artikkeliosaston käsikirjoitukset käyvät läpi normaalin tieteellisten artikkeleiden refereesiprosessin. Muiden osastojen materiaalin julkaisemisesta päättää toimituskunta. Työelämän tutkimus- Arbetslivsforskning julkaisee kirjoituksia molemmilla kotimaisilla kielillä. Yksityiskohtaiset kirjoitusohjeet löytyvät osoitteesta www.uta.fi/laitokset/tyoelama/ttlehti.

Päätoimittaja

Antti Saloniemi, Tampereen yliopisto, Porin yksikkö,
050-4627394, antti.saloniemi@uta.fi

Toimituskunta

Kaj Ilmonen, puheenjohtaja, 014-260 2922,
ilmonen@yfi.jyu.fi

Pekka Ilmakunnas, 09-43138746,
pekka.ilmakunnas@hkkk.fi

Pauli Juuti, 09-85628216,
pauli.juuti@jto.fi

Terttu Pakarinen, 09-771 2228,
terttu.pakarinen@kuntaliitto.fi

Anneli Pulkkis, 09-451 3661,
anneli.pulkkis@hut.fi

Pirjo Stähle, 040-7007060,
pirjo.stahle@lut.fi

Eija Vartiainen, 09-4515716,
eija.vartiainen@hut.fi

Graafinen suunnittelu ja taitto

Timo Lehtinen, 03-3751916, timo.lehtinen@alku.org

Toimitukselle osoitettava posti

Työelämän tutkimus
Antti Saloniemi
Tampereen yliopiston Porin yksikkö
PL 181, 28101 Pori tai antti.saloniemi@uta.fi

Tilaukset

Toimituksen osoitteella, tilausmaksu vuodelle 2005 30 euroa (sisältää Työpoliittisen yhdistyksen jäsenyyden), opiskelijahinta 20 euroa. Irtonumerohinta 10 euroa. Vuonna 2003 lehti ilmestyy kolme kertaa.

Julkaisija

Työelämän tutkimusyhdistys ry.

SISÄLLYS

Artikkelit

- 1 Virve Peteri: *Ansiotyötä kotiuttamassa – Asumisen erikoislehdet ja ansiotyön uudet paikat*
12 Mervi Rouvinen: *Nopeasta lähtemisestä etua uudeen sijoittumisessa*
24 Johanna Turja, Simo Kaleva & Clas-Håkan Nygård: *Kuntoutusprosessin eteneminen työpaikalla*

Katsaukset

- 36 Matti Sihto: *Suurten ikäluokkien jälkeiset työmarkkinat: työttömyyttä vai työvoimapula?*
39 Heikki Räisänen: *Lyhyen aikavälin työmarkkinadynamiikasta pitkän aikavälin työvoiman riittävyteen*
44 Leila Kurki: *Suomen ja Euroopan vahvuudet globalisoituvassa maailmassa*
48 Minna Janhonen, Jani Johansson & Riku Nikkilä: *Verkotot ja sosiaalinen työsuojelu*

Kirjasto

- 53 Kirsi Hasanen: *Hyvinvoinnin ammatilliset jaot liikkeessä (Lea Henriksson & Sirpa Wrede (toim.): Hyvinvointityön ammatit)*
55 Panu Pulma: *Maaseudun muutos ruuan lähteestä itsensä esittäjäksi (Pirjo Markkola (toim.): Suurte muutosten aika. Jälleenrakennuksesta EU-Suomeen. Suomen maatalouden historia, osa 3.*
57 Johanna Hakala: *Naistohtori: harvinaisuudesta tusinatuotteeksi (Raija Julkunen: Hullua rakkautta ja sopimustohtoreita)*
60 Kimmo Kevätsalo: *Dialogilla demokratiaa (Jarmo Lehtonen (toim.): Työkongressit Suomessa)*

Virve Peteri

Ansiotyötä kotiuttamassa - Asumisen erikoislehdet ja ansiotyön uudet paikat

Artikkelissa analysoidaan asumisen erikoislehtien tapoja merkityksellistää työelämän ja kotielämän välisiä suhteita. Työelämän saapuminen osaksi kotielämää tuotetaan 2000-luvun lehtiaineistossa vääjäämättömänä kehityksenä, joka perustellaan muun muassa sillä, että kirjoittajat diagnosoivat meidän siirtyneen tiettyyn "tietokoneaikaan". 2000-luvun lehdet artikuloivat kotona työskentelyn myös osana erityistä elämäntapaa. Subjektit, jotka työskentelevät kotona, tuotetaan asiantuntijoina, jotka ovat usein nuorekkaita ja vapaita. Kotona töiden tekeminen on näissä lehdissä nimenomaan elämäntavallinen valinta. Ei siis pakko tai välttämättömyys, jonka avulla yritetään selvittää työelämän paineista. Kodin työhuoneeksi varattua paikkaa kutsutaan 2000-luvulla pyhitetyksi. Työhuoneen valmistamista kutsutaan vastaavasti pyhittämiseksi. Tällä puhutavalla tuotetaan aktiivisesti eroa ansiotyötehtävien ja kotityön välille. Kotielämän ja työelämän sfäärien eroa hälvennetään myös tuomalla toimistokalusteita kotiin ja vastaavasti kodikkaita kalusteita työhuoneelle. Artikkelit pureutuu tilallisten ratkaisujen tuottamiin merkityksiin. Artikkelin loppupuolella pohditaan myös sitä, miten erilaiset tilalliset ratkaisut artikuloituvat suhteessa toisiinsa. Minkälaisina 2000-luvun lehtien viihdekeskukset ja pyhitetyt työhuoneet näyttäytyvät, kun niitä tarkastellaan suhteessa toisiinsa?

Johdanto

Syksyn 2001 Glorian Koti-lehden yksi keskeisistä kannen esiin nostamista teemoista on "lhanat toimistokalusteet", jotka nyt "sisustavat kodin". Itse kalusteet vaikuttavat tässä agenteilta, jotka itsenäisesti sisustavat kotimme. Lehdessä on artikkeli suomalaisen muotoilijan pariisilaiskodista. Kotia esiteltäessä televisio on selkeästi näkyvillä. Oikeutus tälle syntyy jo kuvatekstissä, jossa olohuone nimetäänkin "tv-huoneeksi", siis erityisesti tätä tarkoitusta varten varatuksi ja rajatuksi tilaksi. Rajaus ei ole mitenkään vääjäämätön, sillä koti on kokonaan käytännössä yhtä ja

samaa tilaa ilman kiinteitä väliseiniä. Artikkelissa kerrotaan, että asunnon asukkaat eivät ajattele niin "pikkuporvarillisesti" kuin monet, sillä "yksi asuntonne perusajatuksista 'tavalliseen' asuntoon verrattuna on, että se on toimintoiltaan monikäyttöinen".

Kodin asukas selventää edellisessä artikkelissa heidän "epätavallista" ratkaisuaan kertomalla, että "sen sijaan, että jakaisimme asunnon perinteisesti olohuoneeksi, ruokasaliksi ja niin edelleen, olemme tehneet sen muunneltavaksi päivän (toimisto) ja illan (koti) eri tarpeisiin".

Asunnossa toimiston ja olohuoneen rajana on valkoinen sisustuskaanalla verhoiltu hylly. Yksi artikkelin kuvista näyttääkin palasen toimiston puolta, missä toinen asukkaista istuu käyttämässä tietokonetta. Tässä kuvassa tietokone on harvinaisen keskeisesti esillä verrattuna yleiseen tapaan esitellä koteja. Yleensä tietokoneet ja muut medialaitteet pyritään häivyttämään. Tässä tietokoneelle varattu tila näkyy rajattuna sermillä ja itse tietokone asetuu kuvassa miltei keskelle kuvaa. Tietokoneen oikeutus rakentuu siitä, että se on käytössä, se on rajattu sermillä ja tuota spatiaalisesti rajattua tilaa nimetään "toimistoksi" (Glorian Koti Syys-lokakuu 2001, s.42–45). Koti määritellään temporaalisesti olemustaan muuttavaksi: asunto on toimisto päivällä ja illalla se muuttuu kodiksi tv-huoneineen.

Tutkimuksessani mediateknologioiden kotoutumisesta ja kotouttamisesta suomalaisen arkeen hyödynsin haastatteluaaineiston rinnalla aikakauslehtiaineistoa. Rinnakkaisaineistoksi haastatteluille keräsin asumisen erikoislehtiä vuosilta 2000–2002 eli samalta ajankohdalta, jolloin haastattelaineisto kerättiin. Keräsin aikakauslehtiaineiston myös vuosilta 1987 ja 1988 eli 15 vuotta aiemmalta ajankohdalta.¹ Luin aineistoa pyrkien tunnistamaan niitä erilaisia strategioita, niin kielellisiä kuin kuvalliseen ilmaisuun liittyviä, joiden avulla mediateknologioita istutettiin osaksi aikakauslehtien kotiympäristöjä. Analysoin, miten ja milloin mediateknologia vaati erilaisia legitimoitustrategioita ja minkälaisia seurauksia näillä strategioilla oli.

Minua kiinnosti, minkälaisia ovat ne mahdolliset "puheavaruudet" (Alasuutari 1996) ja "kuva-avaruudet", jotka elävät kanssa-teksteinä ihmisten puheille ja tavoille järjestää kotiaan. Minkälaisia velvoituksia, tehtäviä ja huolenaiheita teknologian kotiin kotouttamisesta asumisen erikoislehdet tarjoavat? Kielelliset valinnat rakentavat todellisuuksia ja sitouttavat meitä samalla tietynkaltaisiin ajattelun muotoihin (ks. Alasuutari 1995, 100). Samoin myös kuvakulttuurin tarjoamat spatiaaliset representaatiot voivat ohjata meitä näkemään ja kokemaan ympäristömme

tietyin tavoin (Tani 1997, 214–215). Tärkeää on kysyä millä tavoin ja minkälaisen valintojen avulla tietynkaltaisia todellisuuksia tuotetaan. Tämä aineisto tarjosi myös mahdollisuuden katsoa yhtä kulttuurista varantoa, josta ihmiset voivat jäsenystapojaan ammentaa tai jota vasten he voivat argumentoida.

Syksyllä 2003 Kansallisen mediatutkimuksen lehdistötiedote nosti voimakkaimmaksi trendiksi ihmisten lisääntyneen kiinnostuksen asumisen, rakentamisen ja puutarhanhoidon erikoislehtiin. Nämä lehdet ovat saaneet runsaasti nimenomaan uusia lukijoita, erityisen innokkaana lukijaryhmänä erottuvat miehet ja yli 50-vuotiaat naiset. Tutkimaani ajankohtaan näyttää siis osuvan selkeä asumisen erikoislehtien irtonumeromyyntin kasvu. Tämä kytkeytyy ainakin siihen, että asunomarkkinoiden tilaa on 2000-luvun alussa kuvattu hyvin poikkeukselliseksi ja tätä keskustelua on myös runsaasti käyty julkisuudessa. Näissä keskusteluissa "oma koti" ideana on tuotu myös sellaisien ryhmien ulottuville, joiden elämäkokonaisuuteen se ei tyypillisesti ole kuulunut. (Laine 2003.)

Teknologian legitimoimiseen käytettyjä keinoja on tärkeää lukea esille jo senkin vuoksi, että oppisimme tunnistamaan niitä, joskus hyvinkin hienovaraisia keinoja, joiden kautta kuvastot ja tekstit tarjoavat meille asiaan liittyviä veloitteita ja mahdollisuuksia. Puhuminen laitteiden sijoittelusta ei ole pelkkää teknistä paikan etsintään, vaan samalla artikuloimme moraalisaantöjä liittyen "oikeanlaiseen" kotielämään, sukupuolten välisiin suhteisiin tai työn ja kodin sfäärien suhteeseen. Kyse ei siis ole vain teknologian legitimoimisesta, vaan tiettyjen ihanteiden ja tiettyjen elämäntyylien uusintamisesta ja tuottamisesta.

Hyödynnän artikulaation käsitettä analysoidessani kuvia ja tekstejä. Käsitteen avulla lähden tunnistamaan perheyhtäläisyyksiä; sitä, mitkä asiat kuuluvat yhteen. Yhteen kuuluvat asiat voivat olla kuvien esineistöjä, mutta ne voivat olla myös viittauksia tietynlaisiin elämäntyyliin. Tietokone voidaan esimerkiksi legitimoida nimeämällä sen paikka työhuoneeksi, asettamalla sen lähe-

syyteen taiteen maailmaan kuuluvia esineitä ja sen lisäksi kytkemällä se tietynlaisen elämäntyylin ihanteisiin. Artikulaation käsite kiinnittää huomion myös toimintaan: siihen, miten tiettyjä todellisuuksia tuotetaan liittämällä yhteen aineksia, jotka eivät välttämättä ja vääjäämättä kuulu yhteen. (ks. Grossberg 1995, 248–251; Du Gay & Hall & al. 1997, 3; Hall 1992, 368)

Jo analyysin alkuvaiheessa huomioni kiinnitti se, miten tietokoneen kotouttamiseen kytkeytyi 2000-luvun aineistossa uudenlaista työn ja vapaan, työpaikan ja kodin rajojen neuvottelua sekä rajojen uudenlaista merkityksellistämistä. Esimerkiksi tietokone kodin välineenä oikeutettiin liittämällä se osaksi työn sfääriä. Tietokone on oikeutettu, jos se tuotetaan työvälineenä, osana kotikonttoria. Lehtien tapa kytkeä kotitietokone nimenomaan osaksi työn sfääriä mukailee tietokoneaineksien tapaa esitellä tietokonetta. Mika Pantzar onkin huomauttanut, että tietokoneen viihteellinen käyttö on rajattu ulos paitsi mainonnasta myös virallisesta tietoyhteiskuntapuheesta. Tapa esitellä tietokone puhtaasti työvälineenä on kuitenkin kaukana kotien todellisuudesta. (Pantzar 1999.) Itsestään selvytyllä, että tietokone kuuluu kotonakin työhuoneeseen, on kuitenkin myös seurauksia. Vuosien 2001 ja 2002 lehdissä tietokoneen ympärille kytkeytyy paljon aktiivista työn ja kodin sfäärien rajan hämärtämistä.

Tilat ja tapamme jäsentää tiloja - niin konkreettisenä toimintana kuin ymmärryksenä - ovat myös merkityksen tuotantoa. Tilat ja niissä olevat esineet voivat vaikuttaa merkitykseltään tyhjiltä, ne vain ovat ja puitteistavat elämäämme. Näitä reunaehtoja voidaan kuitenkin tarkastella kivettyneinä merkityksinä. Arkkitehtuuri on yksi esimerkki jähmettyneestä käytännöstä, joka ei suinkaan ole vain neutraali puite elämällemme, vaan osallistuu todellisuutemme tuottamiseen. (Parker 1992, 7; Saarikangas 1993; Suoninen 1999, 30.) Tilallisetkin ratkaisut voidaan siis nähdä tapoina, jotka esimerkiksi mahdollistavat tietyn kaltaisia sosiaalisia suhteita ja sulkevat toisia mahdollisuuksia ulkopuolelleen. Tilan käsittäminen luonteeltaan sosiaalisena merkitsee sen ymmärtämistä, että tila tuotetaan sosiaalisissa suhteissa ja että tila myös tuottaa sosiaalisista suhteista tietynlaisia. Tila on siis sosiaalisten suhteiden läpäisemää, sillä se on sosiaalisissa suhteissa syntynyt tuote ja samanaikaisesti se osallistuu

sosiaalisen maailman suhteiden tuottamiseen. Tila osallistuu sukupuolten, eri ikäisten, eri perheenjäsenten ja eri tehtävissä toimivien subjektien välisten suhteiden määrittämiseen. (Lefebvre 1979, 286.)

Tilan tuottamisesta puhuminen kiinnittää huomion siihen, että tila on useimmiten jotain, jonka otamme annettuna. Tilat vaikuttavat ongelmattomilta, "luonnollisilta", vaikka itse tilojen luonnollisuuskin voidaan nähdä sosiaalisesti tuotettuna tosiasiana. Artikkelissaan *Äitiyden tila; nainen ja moderni asunto* (1991) Kirsi Saarikangas kutsuukin mykäksi merkitysten tuotoksi elinympäristöjemme itsestään selvytyllä, sitä että tilalliset ratkaisut ovat niin vahvasti arjessa läsnä, että ne ovat jo monella tavalla meille näkymättömiä. (Saarikangas 1991, 240.)

Toimistotyölä kotiin, kodinomaisuutta töihin

Artikkelin alussa viittasin Glorian koti -lehden teemaan, joka käsitteli ihania toimistokalusteita, jotka saapuvat koteihimme. Toimistomaisten huonekalujen tuleminen kotiin voitiin artikkeleissa esitellä myös erityisenä lahjana, joka hankitaan itselle tai läheiselle. "Tietokoneen ääressä työpäivänsä, joskus yönsäkin viettävä etätöy tekijä ansaitsee työtason, jonka ääressä eivät jäsenet eivätkä silmät väsy." (Meidän talo 1/2002.) Artikkelin, joka käsittelee "Perheenäidin kotitoimistoa" kertoo, miten äiti on halunnut itselleen jotain erityistä. "Työ ja perhe pitävät perheenäitiä niin paljon liikkeellä, että hän halusi kunnollisen työtuolin, jossa on kaikki tarpeelliset säädöt". (Meidän talo 7/2002.)

Ennen ns. teollista vallankumousta ei kotia meidän tuntemassamme merkityksessä ollut olemassa. Tuolloin erottelu työpaikan ja kodin välillä olisi ollut täysin absurdi, sillä suurin osa työstä tehtiin kotona. Teollistumisen myötä palkkatyö alkoi eriytyä kotona tehtävästä muusta työstä eli ns. kotityöstä. (Salmi 1991, 50.) Näkemys, jonka mukaan ansiotyö ei kuulu kotiin, on siis historiallisesti varsin tuore ja tässä valossa sitä voisi pitää jopa erikoisena. (Julkunen ym. 2004, 160.) Nykyään kodin ajatellaan kuitenkin pitkälti olevan synonyymi perhe-elämälle. Tämän perheen ja kodin samastamisen juuret ovat työpaikan ja kodin eriytyemisessä sekä kehityksessä, jonka myötä lapsuus alettiin hahmottaa uudella tavalla.

¹ Aineisto koostuu Avotakan vuosikerroista 1987–1988 sekä 2001–2002, Meidän talon vuosikerroista 1987–1988 sekä 2000–2002, Makasiini-lehden vuosikerroista 1987 ja 1988 ja Glorian koti lehden vuosikerroista 2001 ja 2002. Aiheen kannalta relevantteja artikkeleita on kerätty vuosilta 2000–2002 myös Talo & Koti sekä Koti ja Keittiö -lehdistä.

(Rybczynski 1986, 39, 77.) Kun moderniin perhekäsitykseen kuuluu ajatus siitä, että perhe-elämä vaatii oman "puhtaan ajan ja tilan", kytkeytyy tähän samalla uudenlainen ajatus perhe- ja parisuhteista myös työtä vaativina projekteina. (Julkunen ym. 2004, 160.) Uusien informaatioteknologioiden kehityksen myötä on uumoiltu, että tuotanto olisi siirtymässä takaisin kotiin. Lisäksi kodista olisi tulossa kouluttautumisen paikka sekä uudenlainen viihdekeskus. (Kumar 1997, 214–215.)

Eeva Jokisen (2004) analysoimassa haastatteluaineistossa oman erityisen ryhmänsä muodostivat kotiäidit, jotka kotitöiden lomassa tekivät erilaisia ansiotyöitä. Jokisen havaintojen mukaan ansiotyötehtävät eivät näillä naisilla rajautuneet yhteen paikkaan kotona, vaan käytännössä asetuivat eri kohtiin kotitöiden virrassa. Jokinen myös huomauttaa, ettei tämä kehitys ilmiönä ole uusi: 1800-luvun lopussa ja 1900-luvun alussa naisilla oli tapana hankkia lisätienestettä pyykkämälä toisten vaatteita, kehräämällä ja ompelemalla. Nykyisen kotiäidin lisätyöt voivat olla kehräämisen sijaan toteutettavia projekteja.

Toimistokalusteet voivat siis olla nyt ihana ylellisyys, jonka voi "ansaita", kun viettää tietokoneen ääressä päivänsä ja joskus yönsäkin. Kyseisen Meidän talo -lehden artikkelin kuvassa istuu nainen tietokonepöytänsä äärellä. Meidän talo -lehti tarjoaakin etätyötä usein perinteisen perheideaalin toteuttamiskeinona. Tällöin kotiin jäävä etätyöskentelijä on usein nainen, jonka ajatellaan kotitöiden ja lasten ohessa hoitavan ansiotyötehtävänsä.

Rajanvetoa työn ja kodin sfäärien välillä voidaan siis konkreettisesti häivyttää tuomalla toimistokalusteita kotiin. Prosessi voi kulkea toiseenkin suuntaan, sillä myös työpaikasta voidaan aktiivisesti tuottaa kodinomaista. Avotakka sisusti keväällä 2001 Lahden MM-kisojen pääsihteerin huoneen pyrkien luomaan tilan, jossa voi olla "töissä kuin kotonaan". Tätä lehdessä perusteltiin sillä, että "MM-kisojen pitkäksi venyvät päivät sujuisivat mukavasti", kun Avotakka sisusti "toimistohuoneen sijaan kodinomaisen työhuoneen" (Avotakka no.2, helmikuu 2001).

Vaikka kotona työskentelijät ovat artikkeleissa niin miehiä kuin naisia, vaikuttaa kotitoimisto kuuluvan enemmän maskuliiniseen sfääriin. Lehdistä ei löydy juttuja, jotka käsitelisivät aviomie-

hen tai perheenisän kotitoimistoa. Kotitoimisto, jota kutsutaan "perheenäidin kotitoimistoksi" ja joka on sisustettu perheenäidille, voi siis kertoa meille, että työhuone on erikseen ja erityisesti sisustettava naiselle. Koti kokonaisuudessaan taas vaikuttaa yhä kuuluvan feminiiniseen sfääriin: aineistosta löytyy artikkeleita, joissa koti nimetään miehelle sisustetuksi. On järkevää kertoa, että sisustimme miehelle kodin, mutta sen kertominen, että tässä numerossa olemme sisustaneet naiselle kodin, vaikuttaisi oudolta. Naisen koti on meidän kaikkien koti.

Kuulostaa kovin viattomalta ihastella toimistokalusteita, joilla voidaan nyt sisustaa kotiakin. Silti voimme nähdä nämä kalusteet materiaalisena käytäntönä, jonka avulla työ kotiutuu ja sitä aktiivisesti *kotiutetaan* (vaikkakaan ei välttämättä tietoisesti) luonnolliseksi osaksi kotielämäämme. Laitteiden legitimointistrategiat myös tuottavat ja oikeuttavat tietynlaisia elämäntyyliä. Työn kotona tekeminen on kytkeytyä asumisen erikoislehdissä 2000-luvulla osaksi nimenomaan elämäntapavalintoja. Ansiotyö ei näissä lehdissä ole asia joka ilman valintaammekin valuisi kotiin ja vapaa-aikaan. Se ei ole siis asia, joka tulee kotiin, koska projektien aikataulut ovat liian tiukkoja tai koska työntekijät pelkäisivät pätkätöittensä jatkumisen vuoksi ja kokisivat siksi itsensä veloitetuksi tekemään kotonaankin töitä. Ansiotöiden kotona tekeminen on valinta, jonka näiden kotien asukkaat tekevät.

Pyhitetyt työhuoneet

Silmiinpistävin yksityiskohta 2000-luvun aineistossa on toistuva tapa puhua työhuoneista, jotka *pyhitettiin*. Työtilan pyhittämisestä puhumista esiintyi runsaasti myös haastatteluaineistossa, kun haastateltavat pohtivat tietokoneen sijoittamista. Alkuun tämä käsitteellistys vaikutti niin viattomalta, ettei siihen tullut kiinnittäneeksi tarkempaa huomiota. Analysoituani 1980-luvun loppuun aineiston, *pyhittämisestä* puhuminen ei enää vaikuttanutkaan niin viattomalta puheparrelta. Kahdeksankymmentäluvun aineistossa nimittäin työhuoneen *pyhittämistä* ei mainittu kertaakaan. Tämän huomion jälkeen haastatteluaineistossakin toistuva tapa kutsua huonetta, johon päädyttiin pistämään tietokone, nimenomaan *pyhitetyksi*, alkoi vaikuttaa kiinnostavalta.

Pyhän sanajuuri tarkoittaa "eron tekemistä".

Pyhässä keskeistä olisi etymologisesti tarkasteltuna siis juuri se, että on jotain, joka täytyy sijoittaa selkeästi erilleen jostain toisesta, jostain arvottomammasta, kenties jopa vaarallisesta. (Douglas 2000, 102.) Paikka, joka pyhitetään, on erityinen ja jostakin muusta erotettu. Vastaavasti täytyy olla olemassa myös erityinen toinen, joka erityisesti halutaan rajata erilleen pyhästä ja pyhitetystä.

Kotona on tehty töitä myös jo 1980-luvun lehdissä. Työhuoneiden sisustamista käsitteleviä juttuja on kuitenkin huomattavan paljon vähemmän tuolloin. Työ saa myös toisenlaisia merkityksiä. "Työn iloa kotiinkin!" juhlii Makasiini -lehti elokuussa 1988. Tämä työ ei kuitenkaan ole pelkästään palkkatyötä, sillä ingressi kertoo meille, että "kotona ommellaan, kirjoitetaan kirjeitä, näprätään tietokonetta. Yhä useampi tekee töitä kotona". Työ, johon 1980-luvulla viitataan, ei erottele ansiotyötä kotityöstä. Tietokonekin on vielä jotain, jota "näprätään", eikä signaali pyhitetystä tilasta, jossa keskitytään tekemään ansiotyötehtäviä. Myös "kotikonttori" saa merkityksen jonkinlaisena kodin askarteluhuoneena, sillä tarvikkeet, joita tässä tilassa säilytetään voivat olla piirustusvehkeitä, ompelutarvikkeita, työkaluja ja tietokone. (Makasiini no.8 1988, 58–61.)

Työtilan *pyhittämisestä* puhuminen on tyypillistä siis 2000-luvun aineistolle. Kun työhuone vielä 1980-luvulla oli paikka, jossa lehtien kertoman mukaan ommeltiin, askarreltiin ja näpräiltiin tietokoneen kanssa, ei se vaikuttanut vaativan erityistä pyhitettyä tilaa. Yhdessäkään 1980-luvun aineiston artikkelissa ei käytetä termiä "pyhittää" työtilasta puhuttaessa. Pyhittäminen voi kertoa meille, että työ täytyy erottaa muusta kodista, ettei se häiritse kotielämää, mutta toisaalta myös juuri ansiotyö kotona on sellaista, että sille yhä uudestaan halutaan *pyhittää erityinen tilansa*. Ansiotyön tilasta on tullut oma pyhitetty alueensa kodin sisällä. Pyhittäminen voi viitata erityiseen oman ajan ja tilan ottamiseen. Merkityksellistyykö ansiotyö kotona ikään kuin uudella tavalla myös omana harrastuksena, laatuaikana ja itsen toteutuksena irrallaan kodin, perheen ja parisuhteen velvoitteista?

Pyhittäminen voi viitata myös toiseen rajan vetämiseen; ansiotyö erotetaan nyt selkeästi kotityöstä. 2000-luvun aineistossa työhuoneissa ei enää nikkaroida, askarrella, ommella tai silitetä, se

on varattu työskentelyyn, joka tapahtuu tietokoneen ääressä. Askartelutila tai kodinhoitohuone voi sitten suuremmissa talouksissa olla erikseen. Tällä ansio- ja kotityön rajaamisella toisistaan on myös seurauksensa. Se voi tuottaa ja uusintaa jälleen uudenlaista kotien sukupuolittunutta työnjakoa. Pyhitetyssä huoneessa tehtävä työ on jotain, joka vaatii potentiaalisesti toisella tavalla omaa rauhaa ja yksityistä aikaa kuin kotityöt, jotka nyt rajautuvat työhuoneen ulkopuolelle. Voi myös kysyä eikö arvoasteikolla työ, joka vaatii oman pyhitetyn tilansa ole erityistä verrattuna muissa kodin tiloissa tapahtuvaan työhön. Tilallinen ratkaisu tuottaa ja uusintaa siis myös arvohierarkiaa.

Nuorekkaat, varmat ja vapaat

Syksyllä 2001 Talo&Koti -lehdessä on juttu Edithin ja Jonaksen kodista, joiden kerrotaan itse toteuttaneen kotinsa sisustuksen. He ovat nuoria aikuisia, jotka työskentelevät kotona. Artikkelissa on kuva heidän "työtilastaan". Kuvassa sekä Edith että Jonas istuvat ison pöydän ääressä kasvot vastakkain ikään kuin tekemässä töitä. Ratkaisu tuottaa työn teostakin aivan kuin yhdessä vietettyä laatuaikaa. Kuvassa Jonas käyttää kannettavaa tietokonetta. Kasvokkainen asetelma purkaa perinteistä tietokoneenkäyttötilannetta, jossa yleensä käyttäjä istuu selkään huoneeseen päin ja tietokone on sijoitettu seinää vasten. Jonas kertoo artikkelissa, että "pyhitimme yhden isoista huoneista työlle ja hankimme suuren pöydän, jonka ääressä mahdumme molemmat työskentelemään". Dynaamisuutta kuvattuun tilanteeseen tuo se, että molemmissa kuvissa, joissa työtila ja asukkaat tai asukas ovat näkyvillä, on työskentelijä kuvassa epätarkka. Tästä syntyy vaikutelma liikkeessä olemisesta. Kuva murtaa siis vahvasti sellaista mielikuvaa päätetyöskentelystä, jossa sulkeudutaan muilta "jumittamaan" kuvaruudun äärelle liikkumattomana. Työn teko on dynaamista ja työtä tekevät ovat nuoria, joille työn tekeminen vaikuttaa olevan enemmänkin vain yksi tapa viettää mukavaa aikaa yhdessä. (Talo&Koti, syyskuu 2001, 92–99.)

2000-luvun lehtiaineistossa työtä kotona tekevät ovat usein nuoria pariskuntia kuten Edith ja Jonas ja Sari ja Nicolas. Tämän artikulaation voi tulkita kytkevän nuoruuden ja kotona työskentelyn siten, että työn tekeminen kotona alkaa

vaikuttaa jo itsessään nuorekkaalta asialta. Artikkelit, joka esittelee uuden "kodin toimistotyö" (Glorian koti, syys-lokakuu 2001, 74–79) kertoo meille, että "Kestävät ja konstailemattomat julkikalusteet löytävät tiensä myös kotioliin. Toimiston ankeudesta ei näy enää häivääkään. Lopputulos on Nuorekas, Vapaa ja Varma". Tässä kodin ja työpaikan rajoja hälvennetään hyvin konkreettisesti estetisoimalla tyyppillisesti vain toimistotiloihin kuuluvia huonekaluja ja tuomalla ne kotiin. Kun kotinsa sisustaa toimistotyö, tulee siitä nuorekas ja varma ja ehkä hiukan paradoksaalisesti myös "vapaa".

Varmuudesta puhumisen voi edellisessä yhteydessä tulkita merkinä siitä, että kodissa, joka saa työpaikan piirteitä asuu todennäköisesti ihminen, joka on asiantuntija. Selkeimmin tämä artikulaatio on esillä Avotakan (no. 5, toukokuu 2002) jutussa "Ammattilaisen avara koti". Otsakkeen kanssa samalla aukeamalla on yleiskuva kodin olohuoneesta ja oikealla alareunassa kuva perheen isästä. Kuvassa hymyilevä isä istuu tuolissa kannettava tietokone sylissään. Kuvateksti kertoo, että nojatuoli on 1930-luvun designia ja että taustalla näkyvä taulu on Kimmo Pyykön ja nimeltään "Suuri Ajatus". Tässä siis työn tekeminen kotona artikuloituu osana ammattilaisuutta. Työskentely kotona on myös mitä ilmeisemmin miellyttävä kokemus, sillä perheen isä hymyilee ja Kimmo Pyykön teoksen voimme tulkita viihteeksi, että tässä ei näperrellä mitään tahansa, vaan ajatellaan suuria ajatuksia.

Teemana vapaus korostuu erityisen vahvasti Meidän talo -lehden artikkeleissa silloin, kun niissä käsitellään etätöitä. Eräessä pääkirjoituksessa (3/2000) kirjoittaja otsikoi juttunsa "Etätöitä kaikkialla, kaiken aikaa" viitaten oletettavasti Elisa communicationsin sloganiin "Kaikkialla, kaikkien kanssa, kaiken aikaa". Alussa kirjoittaja kertoo esimerkin kollegasta, joka on muuttanut Itä-Suomeen ja tekee tyytyväisenä etätöitä. Tässä kotona työskentely tulee tuotetuksi nimenomaan etätöskentelyä, ei sellaisena urbaanina ja nuorekkaana projektina kuin Avotakan ja Glorian kodin artikkeleissa. Kirjoitus kytkee kotona työskentelyn mahdollisuuteen nauttia luonnosta ja rauhasta.

Etätöitä on edellisessä jutussa itsestään selvästi hyvä asia, johon meidän kaikkien tulisi pyrkiä ja kirjoittaja kysyykin "Mistä kiikastaa ettei inno-

vatiivinen tapa organisoida työtä ole nykyistä suositumpaa?". Myöhemmin kirjoittaja lohduttaa lukijoita tiedolla, että "väljästi määritellen etätö on Suomessa hyvinkin yleistä", sillä tutkimuksen mukaan "355 000 henkilöä, lähes 17 prosenttia työvoimasta on satunnaisesti työskennellyt työpaikkansa ulkopuolella. Eli kodeissaan, kakkosannollaan, kesämökeilläään, matkoillaan, missä tahansa". Kirjoituksen lopussa otetaan hiukan etäisyyttä kysymyksellä "että miksi tämä etätöhyymistely?", mutta päädytään motivoimaan lukijaa ilman sen kummempia perusteluja "No, tietenkin siksi, että tässä lehdessä on etätöihin houkuttelevien vapaa-ajantalojen katsaus".

Etätöiden ja vapaa-ajantalojen artikulaation loogisuus ei välttämättä aukene itsestään selvästi lukijalle, sillä samassa numerossa oleva vapaa-ajantalojen katsaus motivoi lukijaa aivan toisaalle "kevään tulo herättää talviunesta unelmat omasta piilopirtistä, jonne voisi paeta kiireisen kaupunkielämän paineita" (Meidän talo 3/2000, 21). Muuallakin kuin työpaikalla työskentelyn itsestään selvydestä kertonee se, että näin selkeä looginen ristiriita vaikuttaa kuitenkin täysin ymmärrettävältä: tässä meillä on siis vapaa-ajantaloja, jotka houkuttelevat etätöihin. Vapaa-aika ei siis tarkoita enää välttämättä aikaa, jolloin ei tehdä ansiotöihin liittyviä tehtäviä, vaan aikaa jolloin ansiotöitä saadaan tehdä "missä tahansa", kuitenkin mieluiten kaukana kiihkeästä kaupunkielämästä.

Vapaus on teema, joka on taajaan julkisuudessa kytkeyty etätöistä puhumiseen. Kuitenkin esimerkiksi Julkisen, Nätin ja Anttilan (2004) tutkimuksen mukaan etätöitä käytännössä tarkoittaa sitä, että töitä vain kuljetetaan kotiin ilman erillistä sopimusta. Vain 4% Julkisen, Nätin ja Anttilan tutkimista 1653 työssäkäyjästä oli tehnyt etätöisopimuksen työnantajansa kanssa. Tästä huolimatta kaksi kolmasosaa oli tehnyt töitä kotona tutkitun viikon aikana. Myös Juha Siitola (2004, 404) tähdentää, että itsesäätoinen etätö ei ole lupauksista huolimatta toteutunut, vaan tuoreiden tutkimusten mukaan "töiden kantaminen kotiin on kuitenkin meillä ja muualla ainoa yleistynyt etätöiden muoto".

Luonnollistettua etätöitä

Etätöitä käsitteenä on tyyppillinen erityisesti Meidän talo -lehdelle. Glorian koti -lehdessä kotona työskentelystä ei automaattisesti käytetä etätöiden

käsitettä. Tämä voi selittyä sillä, että Meidän talo tarjoaa omakotitalouneita. Nämä omakotitalot voivat olla kaukana kaupungeista. Glorian koti on selkeämmin kaupunkiasumista käsittelevä lehti. Toiseksi Glorian koti -lehden kotona työskentelevät voivat olla yrittäjäasiantuntijoita (es. arkkitehteja, muotoilijoita, suunnittelijoita yms.), joiden ainoa toimisto on kotona.

Vapaudesta puhuminen kotona työskentelyn yhteydessä saa siis hiukan erilaisia merkityksiä Meidän talo-lehdessä ja Glorian koti -lehdessä. Meidän talo esittelee vapauden, joka merkitsee mahdollisuutta muuttaa luonnon keskelle ja tässä elämäntyyliä painottuu myös huomattavasti enemmän tietynlainen perheideaali. Etätö voi mahdollistaa erityisesti äitien kotiin jäämisen. Ihanteena on, että äiti voi tehdä kotikonttorissa etätöitä ja samalla olla likempänä lapsiaan.

Glorian koti esittelee ihanteen, jossa toimijat ovat selkeästi urbaaneja ammattilaisia, usein itsensä työllistäviä yrittäjiä. Kotona työskentelyyn ei liity samalla tavalla ajatusta siitä, että voitaisiin olla lähempänä lapsia. Pikemminkin ansiotyön tekeminen kotona tulee tuotetuksi erityisenä elämäntapana, ei niinkään keinona, joka mahdollistaa tietyn elämäntavan. Työ alkaa näyttävästi harrastuksen kaltaisena asiana, joka tarjoaa parhaimmillaan yhdessä vietettyä aikaa kumppanin kanssa ja myönteisiä kokemuksia itsensä toteuttamisesta. Tässä työ vaikuttaa siis saavan enemmän itseisarvoisen aseman. Kotona työskentely on itsessään nautintoja tarjoava elämäntapa, kun taas Meidän talo tarjoaa sitä keinona saavuttaa elämäntapa, jossa nautitaan luonnon ja perheen jäsenten läheisyydestä.

Tehokasta työskentelyä olohuoneessa

Tietokoneaikaan yhä useamman etätöpaikka on kotona tai työpäivää jatketaan iltaisin ja viikonloppuisin kannettavan äärellä. Työntekoa ja järjestöjenpitoa helpottava kotikonttori on monelle tarpeen. Jos kodissa ei ole erillistä työhuonetta, työpisteen ainoa järkevä paikka on olohuoneessa. (Avotakka lokakuu no.10/ 2002, 75.)

Edellisen aineisto-otteen olen valinnut demonstroimaan sitä, että tuoreemmalle lehtiaineistolle on ominaista työn kotiin saapumisen esittelemisen hyvin itsestään selvänä asiana. Asia luonnollistuu usein sitä kautta, että kirjoittaja

diagnosoi meidän siirtyneen johonkin tiettyyn aikaan, edellä esimerkiksi "tietokoneaikaan", jolla on tietyt vääjäämättömät seurauksensa. Diagnostiikka itsessään oikeuttaa seuraukset. Ongelmallista voi olla se kuinka piilottaa epäesteettinen tietokone tai työhön liittyvät sotkuiset paperikasat tai kuinka luoda mahdollisimman ergonominen työtila, mutta itse työn tuleminen kotiin ei juuri haasteta. Haasteellisuus liittyy enemmänkin siihen, että työn tekemisen välineet olisi kyettävä organisoimaan niin, etteivät ne olisi koko ajan ikävästi näkyvillä. Voi olla huolestuttavaa, että koti muuttuu konttoriksi, mutta itse ansiotöiden tekeminen kotona ei vaikuta huolestuttavalta, vaan vääjäämättömältä kehitykseltä.

Koska lehdet ovat profiloituneet sisustamisen ja asumisen erikoislehdiksi lienee luontevaa, että ne käsittelevät ilmiöitä lähinnä juuri sisustamisen ongelmia. Toisaalta on kuitenkin tärkeää kiinnittää huomiota siihen, että ne osaltaan oikeuttavat tiettyjä ratkaisuja ja osaltaan luonnollistavat kehityksen, jossa työn ja vapaa-ajan sfäärien sekä työpaikan ja kodin sfäärien ero häviää. Voisi tietysti ajatella myös niin, että koska työn kotiin kulkeutuminen on monelle arkea, nämä lehdet kuitenkin näiden reunaehtojen puitteissa pyrkivät pitämään edes jonkinlaista rajaa yllä. Ne tarjoavat konkreettisia ratkaisuja siihen, miten työn voisi rajata edes kodin sisällä omaksi sfääriseksi, vaikka eivät kyseenalaista itse kehitystä.

Etätöitä on käsitteenä jo kiinnostava. Voisi kysyä miksi emme puhu lähityöstä? Tarkoittaaahan ansiotyön tekeminen kotona sitä, että se on monin tavoin likempänä vapaa-aikaamme ja kotielämäämme. Etätöistä puhuminen implikoi, että asiaa tarkastellaan tällöin työpaikalta käsin. Muuttuisiko kokemus ansiotyön kotona tekemisestä, jos puhuisimme lähityöstä?

Viihdekeskuksessa ei tehdä töitä

Lika on likaa vain silloin, kun se on ainetta väärässä paikassa (Douglas 2000). Nimeämällä laitteen paikka omaksi erityiseksi paikakseen, joka erotetaan tällä nimeämällä muista kodin paikoista, laitteen olemassaolo oikeutetaan. Kun olohuoneelta näyttävä tila nimetään tv-huoneeksi, huone olisi vajaa ilman televisiota. Kun tietokoneen paikka on rajattu olohuoneelta näyttävästä tilasta sermillä ja kuvassa toinen asukkaista istuu tietokoneen äärellä työskentelemässä ja tilaa kutsu-

taan tässä yhteydessä toimistoksi, on tietokone oikeutetusti omalla paikallaan. Näillä nimeämisillä rajataan alueita, jonne laite kuuluu ja jossa se ei ole ainetta väärässä paikassa.

Vaikka työhuone vaikuttaa tietokoneen itseltään selvältä sijoituspaikalta, on sekin artikulaatio, yhteen liittäminen, joka ei ole välttämätön, vaikka vaikuttaa niin luonnolliselta. Tämän artikulaation avulla tietokone oikeutetaan liittämällä se osaksi työn sfääriä. Toisaalta myös asian voi nähdä niin, että tietokone oikeuttaa itsestään selvästi kodin ulkopuolisen työn saapumisen kotiin. Koska tietokone luontevasti rajautuu työhuoneeseen, myös työhuone luonnollistuu toisella tavalla. Suomalaisen muotoilijan kodissa asuinpaikka oli päivisin toimisto, iltaisin koti. Huone, jota käytettiin kokouksiin päivisin, nimettiin tv-huoneeksi iltaisin. Television voi tulkita tässä toimivan resurssina, jolla tuotetaan ritualistista rajan vetoa kodin ja työn sfäärien välille.

Avotakan marraskuun 2002 numerossa motivoidaan uuden television hankintaan klassisen kotiteatterin ajatuksella (myös mm. Talo & Koti elo-syyskuu 2002, 74–76). Tässä televisio merkityksellistyy laajana kankaana, elokuvateatterina. Kun tila näin selkeästi julistetaan kotiteatteriksi, televisio asetetaan oikeutetusti keskeiselle sijalle. Television merkityksellistetään teksteissä vuosina 2001 ja 2002 nimenomaan osana kotiteatteria tai viihdekeskusta.

Kotiteatteri metaforana on tuttu jo niiltä ajoilta, kun televisio ensimmäistä kertaa saapui koteihimme (Spigel 2001, 39). Kiinnostavaa kotiteatterin metaforan hyödyntämisestä tekee kuitenkin se, että metaforana se ei esiinny kertaaan vuosien 1987 ja 1988 lehdissä. Kotiteatteri-metaforan laajempi esiintyneisyys myöhemmässä aineistossa selittyy paitsi erilaisten televisioteknologioiden kehityksellä, kytkeytynee myös siihen, miten digitaalitelevision pyritään aktiivisesti kotouttamaan. Avotakan kotiteatterijutun loppupuolella kerrotaankin, että ”digilähetyksiä varten on hankittava lisälaitte eli digi-boxi”. Kotiteatterimetaphoralla on siis jälleen tilausta. Se on ennestään tuttu kielellinen resurssi, jonka avulla voidaan esitellä uusia teknologioita tutussa formaatissa. (ks. Paasonen 2002, 82–83.)

Viihdekeskuksen metaforaa on kiinnostavaa pohtia suhteessa 2000-luvun aineiston pyhitettyihin työhuoneisiin. Voi kysyä onko 2000-luvulla

toisenlainen funktio myös rajata erityinen viihdekeskus omaksi tilakseen, koska (ansio)työpaikka on saapunut kotiin. Puhtaan viihtymisen tilan funktio on kenties toisenlainen. Puhtaalle viihteellem on toisenlainen oikeutus luoda omaa rajattua aikaansa ja tilaansa nyt, kun ansiotöiden tekeminen kotona jäsentyy luonnollisena ja jopa haluttavana asiantilana.

Mielenkiintoista on myös se, että 1980-luvun aineistossa kuvissa esitelty televisio oli useimmiten istutettu osaksi kirjahyllyä, joka oli täynnä kirjoja. 2000-luvun alkuvuosien aineistoissa tällaisia materiaalisia artikulaatioita oli enää hyvin harvassa. Mistä tämä sitten voisi johtua? Onko ajatus klassisesta kulttuurikodista astunut sisustuslehdissä taka-alalle? Kenties tämä voi myös olla merkki eriytyneimmistä tilaratkaisuista tai siitä, että kirjat kuuluvat työhuoneeseen tietokoneen seuraksi, jolloin työhuone on alkanut merkityksellistyä myös kirjastona ja olohuone enemmän metaforisena elokuvateatterina tai viihdekeskuksena. Kirjojen ja television artikulaatio on 1980-luvun lopulla voinut viestiä, että täällä katsotaan ohjelmia, jotka vaativat keskittymistä (kuten lukeminen) ja ovat sivistyneitä (kuten hyvä kirjallisuus) ja että viihtymisen lisäksi täällä kuitenkin myös luetaan. Kirjahyllyn ja television irtaantuminen voi kertoa myös siitä, että televisio-ohjelmien ja kirjallisuuden välille ei ole enää tarpeellista tuottaa samanlaista legitimoitisuuhdetta.

Minna Sarantola-Weissin (2003) mukaan 1960-luvun lopun ja 1970-luvun sisustuslehtien esittelemistä kodeista saattoi löytää stereota, pakastimia, uimahalleja, saunaosastoja ja kokolatiamattoja. Nämä tuotteet olivat tuon ajan yleisyytuotteita, eräänlaisia statusesineitä. Vaikka televisio oli 1960-luvulla keskeinen arjen esine ja selkeästi vielä statusesineen asemassa, ei televisiona kuitenkaan juuri näkynyt sisustusalan lehdissä. Television viitattiin vain sivumennen. Television häivyttäminen saattoi Sarantola-Weissin mukaan johtua sivistyneistönä itseään pitävien epäluulosta tätä uutta sisällön tarjoajaa kohtaan. Kulttuurikotiin ei televisio oikein sopinut. Sarantola-Weissin tulkinta vaikuttaa osuvalta analyysiltä 1960-luvun television paikan neuvottelusta. Hän huomauttaa (s. 197), että tuolloin pyrittiin ”keksimään keinoja häivyttää televisio upottamalla se kirjahyllyyn tai tekemällä siitä osa ruokapöytää”.

Voi kysyä onko niin, että 1980-luvun lopussa kirjahyllyn ja television artikulaatio olisi vielä ollut tarpeellinen tapa tuottaa häivähdyistä kulttuurikodista, jossa televisio pyritään upottamaan kulttuurisesti arvokkaaseen joukkoon ja että 2000-luvulle tultaessa tälle artikulaatiolle ei enää ole samanlaista funktiota. Ajatus kulttuurikodista olisi menettänyt merkityksensä ja siksi televisiona artikuloidaan toisin. Kulttuurikodin sijaan voisikin puhua kodista, jolla kommunikoidaan kulttuurista pääomaa eriytyneimmillä tilaratkaisuilla. Viihdekeskus tai pyhitetty työhuone eivät kenties palvele perinteisen kulttuurikodin mielikuvan rakentamista, mutta kylläkin voivat palvella nykyisin mielikuvaa kodista, jolla on kulttuurista pääomaa. Viihdekeskuksen voi tulkita implikoivan paitsi taloudellista myös kulttuurista pääomaa siinä missä pyhitetyn työhuoneen.

2000-luvun viihdekeskus eroaa 1980-luvun olohuoneista muun muassa siinä, että televisio ja kirjat eivät enää niin selkeästi kuulu yhteen. Tämä voi selittyä muun muassa sillä, että ansiotyö kotona oikeuttaa television äärellä viihtymisen ja niinpä kirjojen ja television artikulaatio on lähtenyt purkautumaan jo tämän vuoksi. Pyhitetyn työhuoneen vakiintuminen voi kutsua vastapainokseen myös toisenlaisia eriytyneitä tilaratkaisuja. Television liittäminen osaksi viihdekeskusta voi toimia resurssina, jonka avulla rajan vetoa työn ja vapaan välillä aktiivisesti tuotetaan. Vapaa-ajalle on nyt vakiinnutettava selkeämmin omat paikkansa kodin maantiedossa. Töitä voisi vielä tehdä olohuoneessa kuten Glorian koti-lehden pariskunta, joille ”sohvaryhmä toimii päivisin mukavana palaverikulmauksena” ja illalla ”sama paikka muuttuu seurustelunurkkaukseksi illanistujaisissa” (Glorian Koti Syys-lokakuu 2001, 45). Viihdekeskus on jo huomattavasti selkeämmin tyystin jotain muuta kuin ansiotyön tekemiselle tarjoutuva paikka.

Lopuksi

Käsitys onnellisesta kodista on Tony Chapmanin (1999) mukaan kokenut muutoksen 1900-luvun puolesta välistä vuosisadan loppuun mennessä ja tämä näkyy Chapmanin mukaan myös siinä, miten kotiin on muodostunut ja muodostuu uudenlaisia tilaratkaisuja. Vielä 1950-luvulla kotiin liittyvä mainonta perustui ajatukselle, että onnellisen kodin avain on kollektiivisesti jaettu perhe-elä-

mä. Vuosisadan loppuun mennessä painotettiin onnellisuuden riippuvan perheenjäsenten yksilöllisestä itsensä toteuttamisesta. Koteihin on alkanut tulla omia tiloja erilaisille toiminnoille, joita on nimetty askartelutilaksi, takahuoneeksi, musiikinkuunteluhuoneeksi ja työhuoneeksi. Samalla keittiö on lakannut olemasta erillinen yksikkönsä. Se on alkanut muuttua yleiseksi oleskelutilaksi ja yhä enemmän menettää rajansa suhteessa muihin tiloihin (avokeittiö tai ns. baarikeittiö). Kun muut tilat ovat enemmän sirpaloituneet erilaisten toimintojen ympärille, keittiön rooli on esimerkiksi muuttunut yhä enemmän perheen kollektiiviseksi tilaksi, toiseksi olohuoneeksi.

Iris Marion Young (1997) on kirjoittanut siitä, miten ”omasta kodista” on tullut länsimaissa viime vuosina perimmäisin päämäärä. Miltei jokaisella on ajatus unelmakodista, jonka eteen työskennellään, jonka vuoksi ollaan huolissaan työsuhteiden jatkumisesta ja ollaan myös valmiita tekemään ylityötä. Unelma omasta kodista tuottaa Youngin mukaan poliittista hiljaiseloa, ihmisten pyrkimykset ja toiminta kun suuntautuvat kohti omaa kotia. Young kiinnittää huomionsa myös siihen, miten paradoksaalista tietyllä tapaa on se, että saavuttaakseen unelman omasta kodista ihmiset joutuvat viettämään yhä enemmän ja enemmän aikaansa poissa kotoa. Tästä näkökulmasta ansiotyön kotona tekemisen voisi ajatella pyrkivän lisäämään kotona vietettyä aikaa. Jos töitä tehdään jotta kyettäisiin pitämään yllä ja saavuttamaan unelmien koti, kotona tehtävä ansiotyö mahdollistaisi sen, että voimme työskennellä itse unelman ytimessä.

Sisustuslehtien artikkelit tuottavat työn kotona tekemisen osana erityistä elämäntyyliä. Ihmiset, jotka tekevät kotona työtä ovat artikkeleiden tuottamassa todellisuudessa *valinneet* tämän mahdollisuuden. He ovat siis sellaisessa asemassa, jossa voivat vaikuttaa siihen, missä työskentelevät. Töiden kotona tekeminen tuotetaan aineiston artikkeleissa nimenomaan elämäntavallisena valintana. Kyse ei siis näissä kuvaelmissa ole siitä, että töitä olisi liikaa, minkä vuoksi ne väijäämättä kulkeutuvat laukussa kotiin ja osaksi vapaa-aikaa. Töiden kotona tekeminen voidaan tuottaa osana itse elämäntyyliä, harrastuksen omaisena itsen toteutuksena tai mahdollisuutena olla töissäkin lähellä perhettä ja metsän rauhaa. Töiden kotona tekeminen on pikemminkin merkki menestyk-

sestä kuin siitä, että työaika ei yksinkertaisesti riitä työvelvollisuuksien hoitamiseen.

Arlie Russell Hochschild (1996) kirjoittaa ”uudesta työn ja kodin tunne-elämien maantiedosta” (the new emotional geography of home and work). Tällä nimityksellään Hochschild viittaa yhteen kehityssuuntaan, jossa kotielämä on muuntumassa enemmän työelämän kaltaiseksi ja työelämä enemmän kotielämän kaltaiseksi. Hochschild joutui tutkimusta tehdessään luopumaan ennako-oletuksestaan, että koti on työntekijöille tuttu ja turvallinen ja työpaikka ja työyhteisö tarjoavat epävarmuuksia ja muutoksia, joihin joutuu sopeutumaan. Tämän sijaan usea Hochschildin haastateltavista koki viettävänsä enemmän ns. ”omaa aikaa” työpaikalla, missä perheen ja kodin vaatimukset eivät olleet läsnä. Kodin vaatimukset koettiin myös velvoitteina, joista harvoin sai myönteistä palautetta, kun taas työpaikalla voi kokea itsensä arvostetuksi tehtäviensä suorittamisesta. Näkemyksemme kodista turvasatamana maailman tuulille voi jättää huomiotta sen, että työpaikka voi usealle olla turvasatama ristiriidoilta, joita liittyy kotielämään. Hochschild muistuttaa myös, että meidän on tarpeellista nähdä, että muutokset työelämässä vääjäämättä heijastuvat kotielämään ja päinvastoin. Kodin ja työn sfääri rakenteistuvat suhteessa toisiinsa.

Toisaalta tapa puhua etätyöstä valintana ja työstä ylipäänsä harrastuksen kaltaisena toimintana voi jättää taustalle sen, miten omaehtoisesta valinnasta on lopulta mielekästä puhua. Etätyö voi tuntua mielekkäältä ja samanaikaisesti se voi uudella tavalla olla kulttuurinen välttämättömyys. Ylitöitä tekemällä työntekijät voivat lisätä keskinäistä kilpailukykyään, mutta kuten Juha Siltala huomauttaa; jos kaikki hyödyntävät samaa keinoa, vähitellen ”kilpailuedusta tuleekin kilpailun lähtötaso” (Siltala 2004, 232.)

Lehtien tuottamia visioita pyhitetyistä työhuoneista ja viihdekeskuksista on mielenkiintoista tarkastella suhteessa toisiinsa myös siitä

näkökulmasta, miten ambivalentteja tunteita artikkelit konstruivat suhteessa näihin tilallisiin ratkaisuihin. Kuten jo aiemmin totesin, työhuoneiden kohdalla ristiriitaisuus kytkettiin lähinnä siihen, että työt tuovat sotkua kotiin. Ei siis siihen, että olisi syytä pohtia sitä, että ansiotöitä tehdään vapaa-ajalla. Siksi onkin yllättävää, miten ajatus viihdekeskuksesta voi saada ristiriitaisia merkityksiä jopa saman artikkelin sisällä. Toisaalta viihdekeskusta tuotetaan jonain haluttavana, kun toisaalta se saman artikkelin sisällä voi olla myös iskusana jonkinlaiselle huolestuneelle diagnoosille ajastamme. Diagnoosin mukaan kodista on uhkaavasti tulossa mediakeskus. Diagnoosin avulla lukijoita puhutellaan toimintaan. Heidän tulee pyrkiä piilottamaan hallitsevat, paikoin jopa mörkömäiset viihdelaitteet. Maija Mäki-Kallin (2003, 54) analyysi 1950-1960-luvun sisustuslehtien mediakuvastoista ja -teksteistä tukee edellistä huomiota. Jo silloin, kun televisiota kotoutettiin ensikertaa, kotiteatterin ideaan liittyi meillä Suomessa hiukan toisenlaista ristiriitaisuutta kuin amerikkalaisissa populaariteksteissä. Huoli liittyi siihen, että kaikenlainen muu harrastuneisuus ja erityisesti sosiaaliset suhteet kärsivät kodissa, jossa ollaan ”elokuvissa jok’ikinen ilta”. Huolesta huolimatta 1960-luvulle tultaessa sohva- ja istuinryhmät olivat kuvastoissa alkaneet kohdistua televisioon päin. Tästä huolimatta saman ambivalenttisuuden saattoi lukea ulos myös mainoskuvista, varta vasten tv-tuoleiksi suunniteltujen tuolien mainoksissa ainoastaan Iskun mainoksessa itse televisio oli näkyvillä. Tässäkin Isku-mainoksen tapauksessa teksti muisti mainita, että tuolissa voi myös keskittyä lukemaan, jos oli enemmän lukuihmissä. Edellisen kaltaista huolta esitetään harvoin sen yhteydessä, kun puhutaan kodista ansiotöiden paikkana. 2000-luvulla arjen viihdeellistymisestä kannetaan yhä huolta, mutta ei ansiotöiden asettumisesta vapaa-aikaan. Kodin mediakeskuksen voidaan ajatella riistävän aikaa perhesuhteilta, mutta ajatukseen pyhitetyistä työhuoneesta ei kytketä samanlaista huolta.

Aineistolähteet

- Työn iloa kotiinkin! *Makasiini* no. 8 1988, 56–57.
Etätyötä kaikkialla, kaiken aikaa. *Meidän talo* no.3 2000, 5.
Meidän talon esittelyssä 8 vapaa-ajan taloa. Mainiot arjen pakopaikat. *Meidän talo* no.3 2000, 21–33.
Sari Anttosen pariisilaiselämää. *Glorian Koti, syys-lokakuu 2001*, 42–45.
Kodin toimistotyö. *Glorian Koti, syys-lokakuu 2001*, 74–79.

- Elämässä pitää olla väriä. *Talo&Koti, syys 2001*, 92–98.
Oman kodin kynnyksellä. *Avotakka, tammikuu no.1 2002*, 44–47.
Perheenäidin kotitoimisto. *Meidän talo* no. 7 2002, 16–17.
Kotini on teatterini. *Talo&Koti elo-syyskuu 2002*, 74–76,
1 huone, 2 virkaa. *Avotakka, no. 10 lokakuu 2002*, 74–75.

Kirjallisuus

- ALASUUTARI, P. (1995). *Researching Culture. Qualitative methods and cultural studies*. London: Sage.
ALASUUTARI, P. (1996). *Toinen tasavalta. Suomi 1946–1994*. Tampere: Vastapaino.
CHAPMAN, T. (1999). *Stage sets for ideal lives: images of homes in contemporary show homes*. Teoksessa T. Chapman & J. Hockey (toim.) *Ideal Homes? Social change and domestic life* (s. 44–58). London: Routledge.
DOUGLAS, M. (2000). *Puhtaus ja vaara*. Tampere: Vastapaino.
DU GAY, P. & HALL, S. & JAMES, L. & MACKAY, H. & NEGUS, K. (1997). *Doing Cultural Studies. The Story of Sony Walkman*. London: Sage.
GROSSBERG, L. (1995). *Mielihyvän kytkennät. Risteilyjä populaarikulttuurissa*. Tampere: Vastapaino.
HALL, S. (1992). *Kulttuurin ja politiikan murroksia*. Tampere: Vastapaino.
HOCHSCHILD, A. R. (1996). *The Emotional Geography of Work and Family Life*. Teoksessa L. Morris & E. S. Lyon (toim.), *Gender Relations in Public and Private. New Research Perspectives* (s. 13–32). London: MacMillan Press Ltd.
JOKINEN, E. (2004). *Kodin työt, tavat, tasa-arvo ja rento refleksiivisyys*. Teoksessa E. Jokinen, M. Kaskisaari & M. Husso (toim.), *Ruumis töihin! Käsite ja käytäntö* (s.285–304). Tampere: Vastapaino.
JULKUNEN, R. & NÄTTI, J. & ANTILA, T. (2004). *Aikanyrjähdyks. Keskiluokka työn puristuksessa*. Tampere: Vastapaino.
KANSALLINEN MEDIATUTKIMUS. LEHDISTÖTIEDOTE (2003). www.levikintarkastus.fi/KMTI/Lukijatiedot%202002S-2003K.pdf (otettu verkosta 2.12.2003.)
KUMAR, K. (1997). *Home: The Promise and Predicament of Private Life at the End of the Twentieth Century*. Teoksessa J. Weintraub & K. Kumar (toim.), *Public and Private in Thought and Practice. Perspectives on a Grand Dichotomy* (s. 204–236). Chicago: University of Chicago Press.
LAINE, A. (2003). *Asuntomarkkinat ja asuntotuotanto 2000-luvun alussa*. Teoksessa Asumistaso. Tiivistä ja matalaa isoissa kaupungeissa 2002–2003 (s. 21–28). Helsinki: Suomen Asuntoliitto ry.
LEFEBVRE, H. (1979). *Space: social product and use value*. Teoksessa J.W. Freiberg (toim.), *Critical Sociology: European Perspectives* (s. 285–296). New York: Irvington Publishers.
MÄKIKALLI, M. (2003). *Esillä ja piilossa. Radion ja television läsnäolon strategioita 1950- ja 1960-lukujen suomalaiskodeissa*. *Tekniikan Waiheita* 4, 45–56.
PAASONEN, S. (2002). *Figures of Fantasy: Women, Cyberdiscourse and the Popular Internet*. Turun yliopiston julkaisuja, Sarja B/251.
PANTZAR, M. (1999). *Mistä tarpeet tulevat? Katsaus kodinkoneiden kotiutumisen lähihistoriaan*. Teoksessa M. Sarantola-Weiss (toim.), *Yhteiset olohuoneet. Näkökulmia Suomalaiseen sisustusarkkitehtuuriin 1949–1999*. (s. 206–230). Helsinki: Otava.
PARKER, I. (1992). *Discourse dynamics. Critical Analysis for Social and Individual Psychology*. London: Routledge.
RYBCZYNSKI, W. (1986). *Home. A Short History of an Idea*. New York: Penguin Books.
SAARIKANGAS, K. (1991). *Äitiyden tila; nainen ja moderni asunto*. Teoksessa S. Nopola (toim.), *Äiti tuu ikkunaan. Äitiys – elämä vai kohtalo?* (s. 233–256). Juva: Wsoy.
SAARIKANGAS, K. (1993). *Model Houses for Model Families. Gender, Ideology and the Modern Dwelling. The Type Planned Houses of the 1940s in Finland*. Helsinki: Suomen historiallinen seura.
SALMI, M. (1991). *Ansiotyö kotona – toiveuni vai painajainen? Kotiansiotyö Suomessa työntekijän arkipäivän kannalta*. Helsinki: Yliopistopaino.
SARANTOLA-WEISS, M. (2003). *Sohvaryhmän läpimurto. Kulutuskulttuurin tulo suomalaisiin olohuoneisiin 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
SILTALA, J. (2004). *Työelämän huonontumisen lyhyt historia*. Helsinki: Otava.
SPIGEL, L. (2001). *Wellcome to the Dreamhouse. Popular Media and Postwar Suburbs*. Durham and London: Duke University Press.
SUONINEN, E. (1999). *Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen*. Teoksessa A. Jokinen, K. Juhila & E. Suoninen: *Diskurssianalyysi liikkeessä* (s. 17–36). Tampere: Vastapaino.
TANI, S. (1997). *Maantiede ja kuvien todellisuudet*. Teoksessa T. Haarni & M. Karvinen & H. Koskela & S. Tani (toim.), *Tila, paikka ja maisema. Tutkimusretkiä uuteen maantieteeseen* (s. 211–226). Tampere: Vastapaino.
YOUNG, I. M. (1997). *Intersecting Voices. Dilemmas of Gender, Political Philosophy and Policy*. Princeton: Princeton University Press.